

DOPIŠ PRO TEBE

NEVIDITELNÉ ZÁKONY

12/75

Nemyslim zákony, které dává parlament a používá soud, ani zákony fyzikální, chemické a biologické, ale zákony ryzích, abstraktních věd, které jsou různými odvětvími matematiky.

Víme, že takové zákony existují, že mají pro lidský život nesmírný význam. Používá jich technika. Jsou jasné, jisté, jsou poslední oporou každého jednání. Kdybychom přírodní a matematické zákony neznali, byli bychom barbary, bezbrannými bytostmi v moci přírodních sil. Pro náš život jsou nejdůležitější matematické, ryzí zákony.

Zákon zasahuje hluboko do našeho života, je předpokladem kultury; je prvkem, základem rozumného a jasného názoru na svět.

JAKÝ JE SVĚT KOLEM NÁS? ROZHLÉDNĚME SE!

Svět kolem nás se skládá z různých věcí, které mají určité vlastnosti. Ale tyto věci – ať je to člověk nebo rostlina, zvíře či nerost, mají také vlastnosti společné:

1. jsou na určitém místě. Např. sedíte doma, v práci, strom stojí před domem apod.
2. existují v určité době. My dnes, Napoleon I. před dvěma sty lety atd.
3. v určitém okamžiku vznikají, v jiném zanikají. Naše tělo a duše vznikly v okamžiku početí, náš tělesný život přestane existovat, jakmile duše tělo opustí.
4. mění se. Jednou jsme zdraví, jindy nemocní. Strom je malý, pak doroste.

5. každá věc je samostatná, individuální. Já jsem já, ty jsi ty, on je on a nikdo jiný.
6. věci mohou být také jiné a nemusí vůbec existovat. Někteří lidé si sice myslí, že jsou nepostradatelní, ale není to pravda.

CO JE ZÁKON?

V našem prostorově časovém, vznikajícím a zanikajícím, z individuálních a proměnlivých věcí se skládajícím světě se najednou objeví zákon. Nemá ani jednu z výše jmenovaných vlastností. Matematický zákon není na určitém místě, existuje stále, všude – je mimo čas. Nepovstává a nezaniká. Někdy se přijde na to, že je nesprávné to, co jsme za zákon považovali, ale zákon sám je nadčasový a změně nepodléhá. Dvě a dvě byly od věčnosti čtyři a vždycky také čtyři zůstanou. A konečně – zákon není individuální, nýbrž všeobecný. Najdeme jej na měsíci – všude a stále.

Zákon je nutný, tj. nemůže to být jinak, než zákon přikazuje. Zákony pravděpodobnosti jen říkají, že se něco stane s touto a žádnou jinou pravděpodobností.

PODIVUHODNÝ SVĚT – PODIVUHODNÉ ZÁKONY

Svět kolem nás vypadá docela jinak než zákony. Je pestrý, je v prostoru, v čase, vzniká a zaniká, má svou individualitu, může také nebýt nebo být jinak, než je teď a tady.

Co vůbec znamenají v tomto proměnlivém světě nadprostorové, nadčasové, všeobecné, věčné a nutné zákony? Nebylo by lépe tato strašidla odstranit?

To je první myšlenka, která se vynoří, chceme-li si existenci zákonů ujasnit.

JAK VZNIKAJÍ FILOSOFICKÉ PROBLÉMY?

Všechny vědy zákony předpokládají. Zjišťují je, pátrají po nich, zkoumají je, ale c o z á k o n j e – to je nezajímá. Přijetím zákonů se však vkrádá do našeho světa něco z jiného světa. A tento » druhý svět « – jak víme – je pro mnoho lidí nepříjemný, bojí se ho. Proto se snaží člověk zákonů z » onoho světa « nějakým vhodným vysvětlením zbavit.

Někteří tvrdí, že zákony existují jen v myšlenkách, že svět se skládá jen z věcí – a zákony v něm nejsou. Ty prý jsou jen představou filosofů, existují jen v mysli vědátora.

Hlásal to skotský filosof DAVID HUME. Domníval se, že zákony jsou nutné, protože jsme na ně zvyklí. Např. vidíme často, že dvě a dvě jsou čtyři, a zvykneme si na to. Tak prý vznikl zákon, který do našeho prostorového, pomíjovacího a individuálního světa docela dobře zapadá.

Proč ne? Zvykáme si na mnoho věcí, např. na kouření, pití kávy apod.

VELKÉ » A L E ... »

Postaví-li inženýr most podle správných výpočtů, most drží. Počítá-li špatně, most spadne. Mohou » návyky « člověka ovlivnit obrovské množství železa a cementu?

Neřídíme-li se zákony, které platí v železe a v cementu – nepostavíme most.

Nebo snad vkládáme do světa své vlastní zákony, tvoříme svět svými myšlenkami?

To je řešení, které pokládají stoupenci Humeova učení – pozitivisté – za hrůzné.

Přesadíme-li zákon do myšlení, platí v našem duchu dál a lidský duch – jako všechno lidské – je částí světa a má všechny známky stvořených věcí.

CO JE ČLOVĚK?

Člověk má něco, co ostatní věci nemají – d u c h a. Duchem se sice od světa liší, ale i jeho duch je částí přírody, existuje v čase, v prostoru, mění se, není nutný a je individuální. Duše je samozřejmě nesmrtelná – ale v čase je vázaná na hmotu, na tělo. Duch je vždy duchem j e d i n é h o člověka, ve dvou lidech být nemůže, jako kus dřeva nemůže být na dvou místech zároveň.

Problém jsme nevyřešili – jen odsunuli. Co jsou to vlastně zákony? Částmi našeho ducha určitě nejsou – duch je jen poznává – ale existují mimo něj.

CESTY JINÝCH FILOSOFŮ

Někteří filosofové tvrdí, že zákony na našem duchu a myšlení nezávisí. Že existují mimo nás a my je lépe či hůře poznáváme, ale netvoříme. Tvoří je úplně jiný způsob JSOUCNA. Vedle stvořených věcí, v nich a nad nimi, jsou tedy ještě zákony. Existuje jsoucno hmotné a myšlenkové – tedy svět hmoty a svět myšlenek, ideí.

TŘI NÁZORY O TOM, JAK EXISTUJÍ MYŠLENKY, ZÁKONY, IDEJE

1. Existence ideální, nezávislá na realitě, sama o sobě. Zákony tvoří samostatný svět, před a nad světem věcí. Tam neexistuje čas, prostor, změna – všechno je věčné, neměnné, ryzí, nutné. Toto pojetí najdeme v knihách Platonových.
2. Zákony nejsou odtrženy od skutečnosti a existují jen v ní. Ve světě jsou jisté opakující se zákony, které ze světa lidský duch vyčte. Formulace zákona vychází pak z naší mysli – základ má zákon ve věcech, a proto ve světě platí. To je v podstatě učení Platonova žáka – Aristotela.
3. Nepopírá, že zákony jsou ideální, ale domnívá se, že struktura věcí vzniká jen projekcí myšlenkových zákonů. To je v podstatě učení německého filosofa Imanuela Kanta.

Každá významnější filosofie Evropy se hlásí k některému z těchto řešení. Věčným problémem filosofie je řešení této otázky, v dnešní době palčivější než kdykoliv jindy, protože z těchto tří názorů vyrůstají velká hnutí, která převádějí tyto myšlenky v čin.

Víme, že tento dopis je dost těžký, ale je velmi důležitý. Pročtete si jej několikrát a snažte se mu dobře porozumět. V některém z příštích Dopisů budeme v těchto úvahách pokračovat. Vypadají abstraktně a neprakticky, ale jsou nesmírně důležité – myšlenka je totiž předchůdkyní činu a jaká je myšlenka, takový bude i čin.